

משרד החנוך והתרבות - המחלקה לתרבות תורנית

גליונות לעיון בפרשת השבוע
פרויקט יידי בחמה ליבוביץ

שבת העשירית

פרשת ויקרא (תשכ"א)

פרשת "החדש הזה"
שמות י"ב א - כ

א. ב': החדש הזה לכת ראש חדשים ראשון הוא לכת לחדשי השנה.

מכילתא בוא ב': ר' ישמעאל אומר: משה הראה את החדש לישראל ואמר להם: כזה היום רואין וקובעין את החדש לדורות.

מכילתא בוא ז': "החדש הזה" זה ניסן. אתה אומר "זה ניסן" - או אינו אלא אחד מחדשי השנה? כשהוא אומר (שמות כ"ג ט"ז) "וזה האסיף תקופת השנה" אמרת: בא וראה, איזה חדש שיש בו אסיף ותקופה ושנה יוצאת בו וקררי שביעי? אי אתה מוצא אלא חשירי. לאחר שלמדת שביעי זה חשירי. ראשון זה ניסן. ראע"פ שאין ראיה לדבר - זכר לדברי (אסתר ג' ז'). "בחדש הראשון" הוא חדש ניסן.

רש"י ז"ה החדש הזה: הראהו לבנה בחדושה ואמר לו: "כשתירח מתחדש יהיה לך ראש חדש". ואין המקרא יוצא מדרי פשוטו: על חדש ניסן אמר לו: זה ראשית ראש לסדר מבין חדשים, שיהא אייר קרוי שני, סיון קרוי שלישי.

(1) הסבר מה חן שתי הוראות המלה "חדש" והבא ראיות לכל אחת מהן מן המקרא.
(2) מדוע אין המכילתא מביאה הוכחה טראשון הוא ניסן משם י"ג ד' "היום אחת יוצאית בחדש האביב" - והוצרך להביא ראיות מחשירי שהוא שביעי?

(3) מדוע אין חכמינו רואים את חפ' באסתר (ג' ז') כראיה ורואים אותו רק "כזכר לדבר"?

(4) מה ראה רש"י להכריע שההוראה הסבית היא פשוטו של מקרא ולא הראשונה?

ב. החדש הזה לכם ראש חדשים.

רמב"ן ז"ל וסעט "החדש הזה לכם ראש חדשים" שימנו אותו ישראל חדש הראשון, וממנו ימנו כל החדשים. שני ושלטי עד תולדות השנה בסנים עשר חודים, כדי שיראה זה זכרון

בנס הגדול, כי בכל עת שנזכיר החדשים יהיה חגם בזכר. ועל כן אין לחדשים סם בתורה, אלא יאמר "בחדש השלישי", ואומר (במדבר י' י"א) "וזה בשנה השנית בחדש השני בעלה הענן", (במדבר כ"ט א') "ובחוד השביעי באחד לחדש" וכן כולל.

וכמו שתהיה הזכירה ביום השנה במנותיו ממנו "אחד בשנה" ו"שני בשנה" כאשר אפרש, כך הזכירה ביציאת מצרים במנותיו החדש הראשון וסחודם השני והשלישי לגאולתו, שאין המבין הזה לשנה, שהרי תחילת סנותיו מחשירי, דכתיב (שם ל"ד) "וזה האסיף תקופת השנה", דכתיב (שמות כ"ג ט"ז) "בצאת השנה", - אם כן, כשנקרא לחדש ניסן "ראשון" ולחשירי "שביעי" פתורנו ראשון לגאולה ושביעי אליה. וזה סעט "ראשון הוא לכם", שאיננו ראשון בשנה, אבל הוא ראשון לכם, המקרא לו לזכרון גאולתו.

וכבר הזכירו זה רבותינו ואמרנו (במראית רבה מ"ח ט"ז): "טמות חדשים עליו עמנו מבבל", כי מוחילה לא היו להם טמות אצלנו.

והסבה בזה: כי מחילה היה מבינם זכר ליציאת מצרים, אבל כאשר עלינו מבבל ובתקיים מה האמר הכתוב: (ירמיהו ס"ז י"ד-ט"ו) "ולא יאמר עוד חי ה' אומר העלה את בני ישראל מארץ מצרים, וכי אם חי ה' אומר העלה את בני ישראל מארץ מצרים", חזרנו לקרוא החדשים בסם מקראים בארץ בבל, לחזכיר כי סם עמנו ומשון העלינו ה'. כי אלה הטמות "ניסן" ואייר" וזולתם טמות פרסיים, ולא ימנאו רק בסמיהו בביאי בבל ובמגילת אסתר, ולכן אמר הכתוב (אסתר ג' ז') "בחדש הראשון הוא חדש ניסן", כמו "הפיל פור הוא הגורל". ועוד היות הגויים בארצות פרס ומדי כך הם קוראים אותם: "ניסן" ו"חשירי", וכלם כמובן.

הנה בזכר בחדשים הגאולה הסבית, כאשר עשינו עד הנה בראשונה.

רמב"ן ז"ל ד"ה זכור את יום השבת לעדו:

... ובמכילתא: ר' יצחק אומר: לא תהא מובה כדרך שהאחרים מבינים, אלא תהא מובה לטט טבה. ופרושה: שהגויים מבינים בימי השבוע לטט הימים עצמם, וקראו לכל יום חם בפני עצמו, או על שמות המשרתים (=כגון מקוראין ליום א' - "יום חמשה", ליום ב' - "יום הלבנה") כנוצרים, או שמות אחרים שיקראו להם, וישראל מבינים כל הימים לטט שבת: אחד בחבת, שני בשבת, כי זו סן המצות שנצטוונו בו וזכרו חסיד בכל יום.

(ויקרא תשכ"א)

- (1) לפי איזו מנחה חוראות הסלה "חדש" מפרט הרמב"ן את פסוקו?
- (2) מה היא לדעתו המגמה המשותפת בסמון החדשים ובסמון ימי השבוע הנחוגה במקרא?
- (3) א. חסות את דברי הרמב"ן האלה לדבריו בסוף פרשת בראשית פ"א ד"ה ולטענות ביו עיניך חל מן "ועתה אומר לך כלל במקום מצוות רבות" (חובאו בגליון בא ט"ז). הסבר במה חולך הרמב"ן במקומו וטעם בטיסה אחת?

ג. ספורנו ד"ה ראשון הוא לכם לחדשי השנה:

כי בו התחיל מציאותכם הבחירה.

- (1) מה הקשי בפסוקו טאוור רצה ליישב?
- (2) במה מתחילת עכשו "מציאותם הבחירה", הרי האדם הוא בעל בחירה מעיקרו?

ד. י"ד נמית היום הזה לכם לזכרון וחגותם אותו חג לח' לדורותיכם חוקת עולט נחבחה.

ט"ו: טבעת ימים מצות חאכלו...

ך' מאיר טמחה מדיבסקו: סטח חפסח:

הנה בפסח מצרים לא היה חסרבו נחג אלא יום אחד כן כתבו... ולדעתו הוא דאמר להם עתה דבר שלדורות הוא, לחירות שלמות מצוותיו. כי כל העמים בדתותיהם הנימוסיות יעשו יום חצוון יום מפלת אויביהם, לא כן ישראל, חסה לא יסמחו במפלת אויביהם ולא יחוגו בטמחה על זה. וכמו שאמר (מסלי כ"ד) "בגפול אויבך אל תסמח... ען יראה ה' ורע בעיניו...". הרי דאדם המעלה אינו שסח בנחול אויבו, מסוס טחטמחה לע בעיני ה' וזה א הרע בעיני ה' צריך לטמחאותן. ולכך לא נזכר בפסח "חג המצות כי בו עשה ה' טפסים במצרים" רק "כי הוציא ה' את בני ישראל ממצרים", אבל על מפלת האויבים אין חג יום טוב לישראל.

ולכך על נס חבוכה אין היום מורה רק על הדלקת סמן זית וחיווך בית ה' וטחורו והסגחת אלוקים על עמו בזמן שלא היה נביון בישראל, ולכן נעשה ההדלקה על עגיו בלחי מפורסט, ההדלקה טמורה ימים בחיכל, טסוס טחמחגיגים וטרי חצבא היו הכחבים הגדולים החטמובאים ויהיה חוטטת ההטגחה, טמא יאמרו כחט ועוצם ידם ובהחבולות מלחמה נצחו, הראתה להט ההטגחה אות ומופת בחיכל אטר אינו ידוע רק לכתבים, למען ידעו כי יד אלהים עטתה זאת, והט מוטגחית דרך נסח למעלה מן הטבע. וכן בגס פורט לא עשו יום טוב ביום טמחלה הסן או ביום טהרגו בטובאיהם, כי זו אינה טמחה לפני ישראל, רק היו"ס הוא ביום אטר בחן מאיביהם. וכמו מי טחיו צריכים למבוחה וחיו נחמיט על דרכו ובהרגז הנחטיה, היתכן לטמחה ביום טנצחו על הנחטיס? כי הטמחה רק על הטנחה. ולכן (אסתר ט' כ' -כ"ב) "ויכתב מרדכי את הדברים האלה... להיות עוטינו את יום ארבעה עשר לחדש אדר ואת יום חסטה עטר... כימיט אטר נחו בהם היהודיט מאויביהם", טאין הטמחה אלא על הטנחה, לא על יום ההרג בטובאיהם. והנה המצרים נטבעו בים סוף ביום טביעי של פסח, ואת היה אומר חקב"ה אז, טיעטו הטביעי מקרא קדש, היה מרטה האדם, שח' צוה לעטות חג לטמחה במפלתו של ירסעיט... ואין חקב"ה טמח במפלתו של רסעיט. לכן אמר בארץ מצרים, טיעטו חג בטביעי ולחורות טאין החג מסיבת מפלת מצרים בים, טצוה אותו (את היום הטביעי) טרט טנטבעו בים.

1 x מניין טלא היה פסח מצרים ואסור חמץ בו רק יום אחד? היכן רעז לך בפרקנו?

2 x היכן נחורה אפסח למצוא סעד לדבריו במגמת חג חפסח?

3 הידועים לך דברי חז"ל טמובע בהם אותו רעיון?

4 היט למצוא בדינים הקטורט בפסח סעד לדבריו?

השאלות המסומנות x קטות והמסומנות xx קטות ביותר, יפתור כל אחד לפי חבנתו. טאלות וגט חטובות יט לשלוח לד"ר ב' ליבוביץ, קריה-טטה, ירוטלים